

SOCIALNA PEDAGOGIKA IN SKUPNOST V ČASU »SOCIALNE DISTANCE«

307

SOCIAL PEDAGOGY AND COMMUNITY IN
TIMES OF »SOCIAL DISTANCING«

Špela Razpotnik, *dr. soc. ped.*

Pedagoška fakulteta v Ljubljani, Kardeljeva ploščad 16, 1000 Ljubljana

spela.razpotnik@guest.arnes.si

POVZETEK

V predavanju bom raziskovala različna mogoča razmerja med socialno pedagogiko in skupnostjo, ki sta tradicionalno sicer tesno povezana koncepta, vendar pa imata tako prvi kot drugi več različnih mogočih načinov razumevanja in konotacij. Njun preplet prinaša celo paleto zanimivih razmislekov in podlag za refleksijo socialnopedagoškega delovanja v/s/ob/zaradi/kljub (in kar je še drugih možnih predlogov) skupnosti. Na podlagi nekaterih ključnih avtoric in avtorjev (npr. L. Eriksson, P. Freire, P. McLaren, I. Shor, K. Debenjak) bom odpirala različna razmerja med obema pojmom, socialno pedagogiko in skupnostjo ter razmišljala o tem, kakšne preseke lahko tvorita,

kakšna vprašanja odpirata in kakšne možnosti nam, strokovnjakinjam in strokovnjakom, v teh kombinacijah ponujata. Znotraj konceptualiziranja skupnosti pa se bom gibala vse od romantičnih konotacij skupnosti kot nečesa, kar pripada preteklosti in jo socialna pedagogika v sedanjosti lahko kvečjemu poskuša kompenzirati, pa vse do sodobnih pojmovanj, ki se izmikajo jasnim konceptualizacijam in iščejo elemente skupnosti tudi v povezovanju brez fizične bližine, na daljavo. Povezave socialne pedagogike in skupnosti bom v nadaljevanju navezala na trenutne družbene razmere, ki izhajajo iz omejevanja stikov in posledično onemogočanja skupnosti, kot jo poznamo. Razmišljala bom o izzivih, ki jih to novo stanje prinaša stroki, in o posebno perečih temah, ki jih moramo kot strokovnjaki misliti v zvezi s tem. Predstavila bom tudi nekaj značilnih paradoksov, ki jih odpira sodobni čas, ki nas veže v zasebnost in osamo ter priklepa na elektronske naprave ter ki ustvarja nova razmerja med generacijami. Cilj predavanja je skupaj s poslušalstvom odpreti paleto različnih mogočih povezav med socialno pedagogiko in skupnostjo v sodobnem specifičnem času.

KLJUČNE BESEDE: *socialna pedagogika, skupnost, socialna izolacija, pandemija, socialna pandemija*

ABSTRACT

The presentation examines various possible relations between social pedagogy and community. Although closely related traditionally, each of these concepts can be read in several different ways and carries its own set of connotations, the two jointly offering a whole array of interesting issues to ponder and bases for reflection on socio-pedagogical activity in/with/alongside/due to/despite (the list could go on) a community. Drawing on some of the key authors in the field (such as L. Eriksson, P. Freire, P. McLaren, I. Shor, K. Debenjak), various relations between the concepts of social pedagogy and community are highlighted, to explore their potential points of intersection, the questions they raise, and the possibilities

they provide in these combinations for professionals in the field. In conceptualizing community, the analysis moves on a scale from romantic connotations of community as something belonging to the past and something today's social pedagogy can merely attempt to compensate for, all the way to contemporary conceptions that evade clear conceptualization while seeking elements of community even in socialization at a distance, without being physically close. Associations between social pedagogy and community are then considered in the context of the current social situation arising from the need to limit one's close contacts and the ensuing incapacitation of the community as we know it. The presentation also discusses the challenges these new conditions pose for the professional community, and the most pressing issues which professionals should address in this regard. Furthermore, it identifies some typical paradoxes of the contemporary age as a time that locks one into privacy and isolation, tethering them to electronic devices and rearranging the relations between generations. The aim of the presentation is to identify, together with the audience, a spectrum of possible associations between social pedagogy and community in today's specific context.

KEYWORDS: *social pedagogy, community, social isolation, pandemic, social pandemic*

OZADJE IN UMESTITEV

Ko me je nekaj mesecev nazaj, natančneje marca 2020, kolegica iz združenja Marina Ristić pozvala, naj za ZZSP pripravim refleksijo dogajanja ob razglasitvi izrednih razmer, je bilo zame prehitro. Ukvarjala sem se s praktičnimi izzivi, kako stlačiti v 24 ur službo, dve šoli in preostanek življenja, ter se ubadala s tem, ali mi res ne preostane drugega kot »delo od doma« po letih truda, da bi delo in šolo ločila od ostalega življenja in izselila od doma, da bi lahko doma naredila prostor za kaj drugega kot le delo.

Tedni so minevali in ni mi preostalo drugega, kot da pristanem na »delo od doma«, četudi sem ob presenečenem vprašanju prijateljice, kje imam doma delovni kotiček, ugotovila, da je ta povsod in nikjer. Kjer je ekran, tam je delovni kotiček, in to vse zato, ker so izumili prenosnike. Podobno, kot sem si prizadevala izseliti delo od doma, sem si prizadevala tudi skrajšati čas, preživet pred zasloni oz. na elektronskih napravah. Samo za primer: predmet Skupnost in skupnostno delo smo v poletnem semestru 2020 s kolegicami načrtno zasnovala tako, da bi ne bili prav nič za ekrani, ampak v krogu, debatirali in obiskovali različne skupnosti, kjer bi krepili interakcije »face to face«. Celo zvezke smo razdelile skupini, da se študentkam in študentom res ne bi bilo treba priklapljati na elektronske naprave, saj smo ocenjevale, da smo zasičeni s komunikacijo preko elektronskih orodij. Tudi na tem področju je vrag hitro snedel šalo in ni minil niti mesec od otvoritve fizičnih dnevnikov skupnostnega dela, ko smo že bili na orodjih za spletno komuniciranje in brez možnosti za obiskovanje skupnosti, kot smo načrtovali sprva. Marginalizirane skupnosti, s katerimi smo v okviru predmeta nameravali navezati tesnejši stik, so živele svoje življenje dalje, stran od naših oči in tudi src.

Romantične in tudi anahronistične težnje žensk in moških v srednjih letih, da bi se vrnili nazaj k naravi in nazaj k življenju kot v »plemenski skupnosti«, je torej druga polovica leta 2020 absolutno in kruto povozila, pregazila, pomečkala, prežvečila in izpljunila. Razen peke kruha z drožmi nam ni ostalo kaj dosti skupnostne romantike, namesto nje smo vsi skupaj mojstrili staro dobro »večopravilnost« in delo, od koderkoli že in kadarkoli že pač. Morda je še najbližje romantičnim predstavam skupnosti iz preteklosti ravno test, ki ga je obdobje ustavitve družbenega življenja (lockdowna) postavilo pred sodobne ljudi. In s tem mislim na test, ali in kako preživimo skupaj kot družina, zaprti skupaj in brez podpore zunanjih institucij, od katerih so naša življenja postala še kako odvisna.

Preživeli smo (tisti, ki smo!), a ven nismo prišli isti. Porodile so se nove zdravstvene težave, pogosto denimo težave z vidom, ramenskim obročem, hrbtenico – vse zaradi dolgotrajne prisilne drže za računalnikom in pomanjkanja gibanja. Tudi psihološko nismo prišli ven isti, postali smo manj potrpežljivi, bolj sumničavi,

s težavami z zbranostjo in dodatnimi skrbmi ter negotovostmi glede prihodnosti. Morda lahko kot enega izmed pozitivnih vidikov vseh teh mesecev omenim odprtje novih horizontov radovednosti glede tega, kaj je v družbi mogoče in kako zelo raztegljivo je to naše skupnostno (foxovsko rečeno) gumirano platno.

Porodili pa so se tudi novi dvomi, na primer dvom v to, ali je, kar počnemo v službi, sploh zares vredno, če se lahko kar čez noč zapre in začasno ukine oz. preseli na splet iz fizičnega okolja, na katerega smo dotlej v strokah, ki delajo z ljudmi, veliko stavili. Ne nazadnje pa velja omeniti tudi dvom v skupnost, ki smo se jo, zaprti v svoje male celice, hitro odvadili, da smo morali po ponovni vzpostavitvi fizičnih stikov počasi dozirati svoja srečanja v živo, da nas ne bi vonjave, spontani človeški odzivi in druge senzacije ob ponovnem srečanju preveč preplavili.

Že jeseni sem bila na tem, da vseeno oblikujem refleksijo sodobnega časa in pomena sprememb, ki smo jim priče, za socialnopedagoško skupnost. Ugotavljali smo namreč, da pri vsebini kongresa nekaj manjka, in to je bila ravno tema trenutne družbene situacije in njene refleksije. Po eni strani o izrednih razmerah govorimo preveč in sploh ves čas. A danes ne bom govorila o številkah in oranžnih ali rdečih fazah, pač pa bom poskušala razgrniti tiste dileme, ki jih za nas osebno in za našo stroko prinaša to čudno leto, leto 2020.

SOCIALNOPEDAGOŠKO DELOVANJE V/S/ OB/ZARADI/KLJUB/PROTI ... SKUPNOSTI

Nadaljevala bom s tem, kar sem prvotno najavila za svoj prispevek, in sicer umestila temo skupnosti v socialno pedagogiko.

Skupnost je osrednji koncept socialne pedagogike, definira njena teoretična in praktična prizadevanja ter našo stroko dela posebno v primerjavi s sorodnimi strokami. Zgodovinsko gledano se je socialna pedagogika vzpostavila ravno na podlagi vstopanja v življenjska polja svojih uporabnikov, fenomenološkega razumevanja pomenov skupnosti ter na podlagi usmerjenosti v krepitev moči že obstoječih skupnosti in kreiranja novih.

Posebnost socialnopedagoške paradigme je tudi razumevanje posameznikov v kontekstih njihovih mrež, skupnosti in ne kot osamelcev, katerih vsebino bi lahko laboratorijsko proučevali. Socialnopedagoško interakcijsko prizmo verjetno lahko postavimo za enega izmed skupnih imenovalcev stroke.

Koncept skupnosti, kolikor že osrednji za stroko, pa ima različne konotacije in vidike. V socialni pedagogiki tradicionalno prevladuje poudarjanje skupnosti kot prizme, preko katere gledamo na posameznike, kot konteksta in tudi cilja našega delovanja, ki naj bi bilo ravno v krepitvi skupnosti, vključevanju v skupnost ali gradnji skupnosti, kjer te umanjajo.

Zastavimo si lahko tudi vprašanje, ali je še kaj drugega, kar definira specifično socialnopedagoško naravnost v zvezi s skupnostjo. Če izhajamo iz temeljnih socialnopedagoških paradigem, se lahko vprašamo, ali je socialnopedagoškemu odnosu do skupnosti kaj skupnega. Je to Freirova (2019) usmerjenost k emancipaciji, osvoboditvi ter k nehierarhičnosti ter dialoškosti, ki ji sledita I. Shor (1992, 1996) in P. McLaren (2002, 2003), v slovenskem prostoru pa iz tega ozadja izhaja K. Debenjak (2013)? Je to mobilizacijska naravnost, ki jo omenja L. Erikson (2013)? Je oboje usmerjeno k spreminjanju razmerij moči v smeri krepitve moči zatiranih ali marginaliziranih skupnosti in je v tem smislu socialnopedagoško delovanje po definiciji politično? Nemška tradicija usmerjenosti v življenjsko polje poudarja predvsem potrebo po delovanju tam in od tam, kjer se posamezniki ali skupnosti nahajajo, kar vzpostavi med drugimi H. Thiersch (1992).

Skupnostna usmerjenost socialne pedagogike oz. uveljavljanje vrednote skupnosti v socialnopedagoškem delu vsekakor lahko predstavlja protiutež ključnim negativnim izzivom današnjega časa, kot so izguba lokalne podstativ življenja, osamljenost, tekmovalnost, odvisnost od zunanjih heteronomnih kriterijev (npr. storilnosti kot sami sebi namen), izguba virov medosebnih priznanj in potrditev v povezavi z anksioznostjo, depresijo in narcističnim hlastanjem po uveljavitvah, individualizem, atomizacija, izguba življenjske orientacije. O nekaterih pravkar naštetih izzivih govorita Willkinson in Pickett v svojem delu Velika ideja (2012).

V sodobnem času atomiziranega posameznika prihaja še posebej v ospredje kompenzatorna vloga socialne pedagogike, ki pomeni, da poskušamo s strokovnimi prijemi in programi graditi skupnost, kjer njeni blažilni vplivi umanjajo. V ozadju je namreč ideja, da je skupnost varovalna mreža, ki vzgaja, krepi, podpira, spodbuja, lovi ob padcih, skratka tvori »socialni imunski sistem«, ki sam po sebi blažilno in preventivno deluje v smislu številnih mogočih izzivov sodobnega časa.

Kot skupnost nikoli ni enoznačna in ni zgolj podporna, ampak je tudi omejujoča, diskriminatorna, moralizirajoča in izključujoča, so seveda tudi strokovne oblike kompenzacije skupnosti podvržene prav podobnim pastem.

Treba je omeniti še eno realno oceno. Skupnost danes posamezniku ne more več zagotavljati doživljenjskih odgovorov ter dokončne pripadnosti, ker je družbeno življenje postalo preveč fluidno, kompleksno in se prehitro spreminja. V spremenjenih razmerah ni več poti nazaj k nekdanji trdnosti, kar je skupnost predstavljala nekoč. Zaradi tega je pomembno v spreminjajočih se kontekstih na novo iskati oporišča ali sidrišča skupnosti, pa čeprav instantnih, začasnih, prehodnih, virtualnih, vmesnih, kajti vizija »povratka nazaj« je utopična in iluzorna.

UMESTITEV DOSLEJ ODPRTIH TEM SOCIALNE PEDAGOGIKE NA PRESEKU S SKUPNOSTJO V KONKRETNI PROSTOR IN ČAS

Socialnopedagoška usmeritev v skupnost se v različnih sociokulturnih kontekstih ter v različnih zgodovinskih trenutkih lahko udejanja na različne načine.

S tem v zvezi v nadaljevanju razmišljam o nekaterih posebnostih slovenskega prostora, kasneje pa še trenutnega zgodovinskega časa. Ob vsaki izpostavljeni posebnosti našega okolja razmišljam še, kaj vsaka od njih pomeni za specifični čas, v katerem smo.

Kot izrazite posebnosti tega prostora lahko izpostavim:

- Slovenski sociokulturni prostor velja za izraziteje družinsko usmerjeno skupnost, za katero veljajo posebej obremenjene ozke družinske vezi. Po drugi strani to pomeni pomanjkanje zaupanja v skupnost in anonimne druge. Kaj ta posebnost torej pomeni za čas, v katerem smo? M. Ule (2020) zapiše, da smo že vsaj dve desetletji priče »socialni pandemiji«, ki razkraja naše vezi, skupnosti in zaupanje med nami. Na splošno je v Sloveniji izrazita velika odgovornost staršev oz. družin do otrok in njihovega uspeha. Primerjalno z drugimi evropskimi državami tu izstopamo, npr. v zvezi z izobraževalnimi prehodi se otroci in mladi v največji meri zanašajo na podporo in usmeritve staršev, v veliko manjši meri pa npr. šolskih služb. Izziv bi bil krepitev nedružinskih oblik podpore in splošnega zaupanja. Sedanji čas ni najbolj naklonjen ne enemu ne drugemu; namesto da bi krepili zaupanje, nam je paradoksalno in neintuitivno naloženo, da je prisotnost drugih za nas eksistencialna grožnja. Sprašujem se, kakšne dolgoročne posledice lahko to pusti, in bojim se, da ko bo epidemija minila, socialna pandemija ne bo razrešena.

Epidemija je razgalila tudi trende neenakosti v šolskem prostoru. Tisti starši, ki so že tako težko dostopali do šole, se bodo zdaj znašli še pred več tehničnimi in odnosnimi ovirami, ki naj bi jih razreševali sami.

- S tem v zvezi je tudi nadpovprečno število motornih vozil na število prebivalcev, poleg tega se radi vozimo sami. Imamo tudi eno največjih površin nakupovalnih centrov v Evropi. Dobro se znajdemo v vlogi potrošnikov, nagovorjeni večinoma kot individuumi. V skupnosti obstajajo pobude in trendi k bolj trajnostni mobilnosti in iskanju alternativ množični potrošnji, torej k lokalni in ekonomiji delitve, kar po mojem mnenju predstavlja pomemben izziv tudi za socialno pedagogiko v prihodnosti.
- Slovenija je glede na druge evropske države tudi nadpovprečna glede trendov staranja prebivalstva, obenem pa nas pesti zaoznanje pri prilagoditvah okolja in storitev starejšim oz. odzivi

vseh politik takemu demografskemu trendu. Obdobje trenutne krize je razkrilo, kako nevralgično področje je to in kako ključno bi bilo ravno na tem področju ustvarjati inovativne skupnostno usmerjene in tudi bottom up (od spodaj navzgor) pristope oz. slediti morebitnim idejam in inovacijam s tega področja.

Druga tema, izhajajoča iz tega, je poglobljanje prepada med generacijami.

- Pri evropskem vrhu smo tudi glede števila mest v totalnih ustanovah, temu primerno imamo slabo razvite skupnostne službe. Podobno kot za starejše tudi za ljudi v institucijah, zavodih (predvsem za odrasle) ni ustrezno poskrbljeno, bivajo v prenapolnjenih institucijah, daleč od oči javnosti, kjer se spopadajo ne le s težavami, ki so jih pripeljale do institucije, ampak tudi s težavami, ki so posledica bivanja v instituciji. Posledice prenapolnjenosti in izolacije so se izkazale tudi v tem času, ko so ravno velike ustanove nadpovprečno pogosto žarišča množičnih okužb. Namesto da bi politika v odgovor končno podprla njihovo preoblikovanje v skupnostne oblike podpore, se te še dodatno zapirajo in izolirajo od skupnosti. Trenutno tečeta dva pilotna projekta deinstitucionalizacije (v Dutovljah in Črni na Koroškem), ki pa sta seveda v tem trenutku žrtvi posledic epidemije, ki od institucij zahteva – namesto nasprotnega – dodatno izolacijo in zapiranje.

V tem času se nam dogaja celo, da si institucionalnih namestitev – ob pomanjkanju drugih skupnostnih virov podpore – želimo. Dogaja se tudi, da se začasno zaprtje vrat velikih institucij, do katerih smo sicer kritični, npr. psihiatričnih bolnišnic, lahko čuti kot usodno za nekoga, ki se v obdobju izolacije nima kam zateči. Iz tega se lahko učimo predvsem, kako pomembno je razvijati skupnostne službe in mreže vzporedno z zapiranjem velikih institucij.

Element kronosistema je v tem zgodovinskem trenutku torej še kako izrazit, epidemija je razgalila mnoge že prej delujoče trende, lahko bi rekli, da jim je dala pospešek.

Še ena specifična tema, o kateri želim spregovoriti s tem v zvezi, je tema razmerij človeka do elektronskih naprav, ki je vsekakor še en izjemno močan trend, ki mu je pandemija dala velikanski pospešek.

Za uvod v to temo vas prosim, da dokažete, da niste robot. Za to vam dam 2 minuti časa.

Verjetno ste morali v zadnjem času pogosto to dokazovati. Ste se kdaj vprašali o pomenski norosti te zahteve (če zanemarimo njeno tehnično uporabnost, seveda)? Človek mora napravi dokazovati, da ni robot. Kaj pa nasprotno? Zdi se, da nam prodajalci naprav in programov vse bolj ponujajo idejo, da je naprava človek in torej ni LE robot.

Naprave smo poimenovali »pametne«. Operacijskemu sistemu v telefonih rečemo »android« – »kot človek«, pri čemer beseda andros pomeni moški, človek (tako kot men v angleščini).

Spomnimo se lahko mnogih zanimivih znanstvenofantastičnih zgodb in filmov (Iztrebljevalec, Ex machina, Wall-e ter mnoge druge otroške zgodbe), ki tematizirajo intimno razmerje človeka do robota, kot da gre za nekaj neizbežnega, kar nas čaka v prihodnosti. Sporočilo tovrstnih zgodb je pogosto v tem, da naprave in roboti delujejo bolj človeško od človeka samega in v bralki, gledalcu zbujajo identifikacijo z robotom. Na trg prihajajo naprave, ki ne le asistirajo človeku pri vsakdanjih opravilih, ampak z njim tudi prijateljujejo in vstopajo v intimno razmerje; v predstavitvah lahko preberemo, da so razmerja s temi programi celo terapevtska.

Naprave nosimo stalno s seboj, zjutraj se z njimi zbujamo, čez dan z njimi delamo, se informiramo in rekreiramo, kažejo nam pot, štejejo nam korake in predvajajo glasbo, namesto debelih in nepraktičnih albumov nam hranijo fotografije. Prikazujejo nam sporočila nam ljubih ljudi, ki so daleč stran. Ponoči jim polnimo baterije, in to ne glede na to, ali motijo naš spanec ali ne, saj nas morajo zjutraj spet zbuditi s prijetnim alarmom in biti res v naši bližini.

Kot da v takšnem vsakodnevnem življenju ni tako pomembna škodljivost teh naprav za naše zdravje, telesno, duševno in socialno integriteto (vprašanje nadzora), četudi je razprav o tem in tudi dokazov o njihovi škodljivosti in degenerativnem učinku za skupnost na pretek.

Izolacija in delo od doma (ki v resnici v večini primerov pomeni delo in komunikacijo preko elektronskih naprav) v veliki meri pospešujeta ta proces poglobljanja intimnega razmerja z napravami. S spodnjim citatom odpiram še en vidik načina, kako uporabljamo elektronske naprave.

V zadnjih desetih letih se je svet spremenil. Zelo. /.../ Zgolj v zadnjih nekaj pandemijskih mesecih se je svet tako radikalno spremenil, kot da smo doživeli 3. svetovno vojno ali invazijo nezemeljskih bitij. /.../ Tisti svet 30-sekundnih šumov, tabloidnih flešev, hektičnega surfanja in histeričnega klikanja se je res zreduciral le na fleš, na blisk nekaj besed, nekaj znakov – na tvit. Tako nekompleksni smo postali. To je vse, kar je ostalo od naše zgodovine. Tako malo je ostalo od nas. Postali smo viralni – v velikosti virusa. (M. Štefančič, 2020)

Hitre spremembe so torej razgalile in okrepile tudi naslednje uničujoče trende: populizem, porast lažnih novic, širjenje nepreverjenih dejstev preko čivkov (kralji populizma, nepreverjenih dejstev in čivkov vladajo državam), zasvojenost s tehnologijo in odvisnost od nje ter pomanjkanje vpogleda v resnične (dobičkonosne) namene naših virtualnih partnerjev in pomočnikov.

K ZAKLJUČKOM

S katerimi paradoksi ostajamo in bomo morali v prihodnje iskati ravnotežje z njimi?

Uresničujejo se besede Terenca McKenne (1998), kako človek v današnjem svetu nedvomno predstavlja »vrhunec kompleksnosti«. S tem je tudi evolucijo potrebno razumeti na nov način, saj človekova zavest, kognicija in svetovi, ki jih ustvarja, ne le oprijemljivi, tudi informacijski in virtualni, v povsem novo luč postavljajo družbene odnose, odnose med vrstami ter prihodnost življenja samega.

Z globaliziranostjo in informacijsko prepletenostjo sveta smo se znašli na nepreglednem terenu, kjer se poskušamo orientirati znotraj paradoksalnosti in polov, ki jih bom spodaj nanizala v nameroma rahlo provokativnem tonu:

- Na voljo imamo vse več znanja, informacij, raziskav, izsledkov, a postajamo vse bolj nevajeni zapletenih in dolgih razprav ter željni le instantnih (dvovrstičnih) odgovorov. Virtualna komunikacijska orodja omejujejo prostor razmišljanja, dolge maile pišejo le še norci.
- Smo starajoča se družba, a te starejše generacije niso več videne kot nosilci modrosti; prej se jih vrednoti skozi prizmo tega, ali so se dobro prilagodile informacijski družbi in se torej privadile na pametne telefone. Ker kaj ti bo modrost starih, če imaš pametni telefon?
- Znanstveno in tehnološko smo napredovali do neslutnih razsežnosti, neenakost med ljudmi pa se večja, ljudje ostajajo brez strehe nad glavo, osamljeni in vse pogostejše brez osnovne zaščite ter brez vizije, kam se sploh umakniti pred vojnama in podnebnimi katastrofami. Kot da na tem področju naša znanost ni aplikabilna?

Paradokse bi lahko nizali in nizali ... Vabim vas, da k zgornjim dodate svoje.

Na glavo postavljena konformizem (če se držiš zase in na razdalji) in nekonformizem (če se zbiraš, družiš in grupiraš ...), na novo postavljena merila glede tega, kaj je odgovornost – fizična razdalja od drugih. Ta zahteva, ki je postala že lajtmotiv našega vsakdana, na veliko bolj plodna tla pade pri že tako individualiziranih, (treba pa je poudariti, da) tudi dobro situiranih in v dobra stanovanja z dobrimi internetnimi povezavami pospravljenih delih naše skupnosti. V nasprotju s tem nekateri ljudje dnevno živijo z večjimi tveganimi, kot je tveganje okužbe z virusom: begunci na poti, stanovanjsko ogroženi, ljudje, ki živijo pod grožnjo nasilja, osamljeni. Poleg tega tudi znotraj zahodnih družb živijo skupnosti; na Švedskem so bile v tem kontekstu izpostavljene migrantke skupnosti, ki se zapovedi ne držijo tako dosledno kot ostali deli – v tem primeru

– švedske družbe. Poleg morebitne slabše informiranosti pri njih lahko gotovo del vzroka za to pripišemo tudi pomenu, ki ga v določenih skupinah zaseda skupnost: skupno večgeneracijsko praznovanje ima lahko višjo prioriteto kot t. i. »individualna odgovornost«. Zgolj špekulirali bi lahko, da obstaja tudi pogled na skupnost, kjer individualno življenje (in celo preživetje) ne pomeni toliko kot preživetje kolektiva, skupnosti. Tak, kolektivistični pogled na stvari nam je tuj, saj smo priče, kot je pisala Mirjana Ule (2020), socialne pandemije, ki pa je nismo poimenovali, nismo je razglasili in proti njej nismo ukrepali. V nadaljevanju bom podelila z vami odlomek iz njenega zapisa.

Nenehno poslušam po medijih navodila kriznega štaba, kako moramo vzpostaviti socialno distanco. Dragi moji, vzpostaviti moramo fizično distanco, ohranjati pa moramo socialno bližino na vse možne in dovoljene načine. Krizne razmere označujejo stanje sveta. Svet pa ni nekaj, kar bi bilo zunaj nas oz. mi nismo preprosto »v njem«, temveč svet »leži med nami«, ljudmi, mi pa nosimo svet v tej vmesnosti, kot je govorila Hanna Arendt (1960: 6/7). Vmesnost je temelj človečnosti; so-delovanja, so-čutenja, solidarnosti. V taki globalni krizi, s kakršno se danes soočamo, je nevarno prav to, da se »vmesnost«, ki nosi naš življenjski svet, hitro oža in ruši. Takšno zoževanje vmesnosti pomeni zoževanje sveta, s tem pa tudi zoževanje nas samih v svoji človečnosti. In danes se nam vsiljuje prav takšno zoževanje življenjskega sveta ljudi.

Zoževanje polja vmesnosti, socialnosti lahko vodi v erozijo človečnosti, v socialno pandemijo, ki smo ji pravzaprav priča že zadnjih dvajset let in je lahko hujša kot fizična pandemija. Ta pandemija se počasi širi v vse pore naših življenj, ne da bi se tega zares zavedali. Ne opazimo tega, ker ne vodi v fizično smrt, vodi pa v počasno umiranje naših odnosov, skupnosti, bližine. Zdi se, kot da človeški svet razpada v množico čedalje bolj

ločenih in vase stisnjenih posameznikov_nic, ki občutijo svet predvsem kot razmere, ki jih mora vsak_a sam_a »obvladati« ali se jih »varovati«, zato da bi preživel brez tegob, ne pa kot bitja, s katerimi vzpostavljamo vmesnost.

Razmere, kjer se neločljivo prepletajo individualne, lokalne, nacionalne in nadnacionalne krize, terjajo od nas dejaven in skupnostni odnos do sveta, utemeljen na medsebojni pomoči, solidarnosti in prijateljstvu, ne pa umikanje od sveta v molčečo zasebnost. (M. Ule, 2020)

Zavedamo se, da je prihodnost negotova, in vemo tudi, da je od naših skupnih dejanj in odločitev danes odvisno, v kakšen svet se bomo zbudili jutri. Vseeno ne moremo z gotovostjo trditi, kako se bo prihodnost odvrtila in kakšne dolgoročne posledice bodo imele odločitve, ki jih kot družba sprejemamo danes. Zato ne moremo zanesljivo trditi, katera naša ravnanja danes so dobra in katera slaba (in to je prav gotovo veliko breme za slehernico, slehernika). Vseeno pa seveda potrebujemo merilo (kot posamezniki, kot strokovna skupnost, kot družba) za to. Merilo, na katerega kot stroka stavimo in nedvomno predstavlja nekaj, kar nas povezuje, je humanizem; ta v sebi nosi idejo brezpogojne vrednosti vsakogar, ne glede na take ali drugačne okoliščine, v katerih se ta nahaja (starost, premožnost, hendikep ...), in vera v človeško, v prihodnost ter v to, da lahko skupaj izgradimo nove prostore vmesnosti, s tem pa nove prostore skupnosti.

LITERATURA

- Debenjak, K. (2013). *Mali medkulturni prostor: med svobodo posameznika in soustvarjanjem skupnega: diplomsko delo*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Eriksson, L. (2013). The understandings of social pedagogy from northern European perspectives. *Journal of Social Work*, 14(2). 165–182.
- Freire, P. (2019). *Pedagogika zatiranih*. Ljubljana: Krtina.
- McKenna, T. (1998). Final Earthbound Interview. Reality Sandwich, Pridobljeno s <https://realitysandwich.com/93685/terence-mckennas-final-earthbound-interview/>
- McLaren, P. (2002). *Critical pedagogy and Predatory culture (Oppositional Politics in a postmodern Era)*. London: Routledge.
- McLaren, P. (2003). Critical pedagogy: A look at the major concepts. V A. Darder, M. Boltodeno, Torres, R. D. *The Critical Pedagogy Reader* (str. XX–XX). London: Routledge Falmer.
- Shor, I. (1992). *Empowering Education. Critical Teaching for Social Change*. London: The University of Chicago Press Books.
- Shor, I. (1996). *When Students Have Power: Negotiating Authority in a Critical Pedagogy*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Štefančič, M. (2020). *Uvodnik*, Global, oktober 2020. (Uvodnik, fotografija)
- Thiersch, H. (1992). *Lebensweltorientierte Soziale Arbeit*. Munich: Juventa.
- Ule, M. (2020). Družboslovna misel ob trenutni situaciji »ostanidoma«. Pridobljeno s [https://www.fdv.uni-lj.si/obvestila-in-informacije/novice-in-obvestila/druzboslovna-misel-ob-trenutni-situaciji-ostanidoma-mirjana-ule?fbclid=IwAR2V0V858bWJ3216zr-TOyNz_hJXs1wlqZleBqLF5k\)X9tqp6lTcgKoNNPsl](https://www.fdv.uni-lj.si/obvestila-in-informacije/novice-in-obvestila/druzboslovna-misel-ob-trenutni-situaciji-ostanidoma-mirjana-ule?fbclid=IwAR2V0V858bWJ3216zr-TOyNz_hJXs1wlqZleBqLF5k)X9tqp6lTcgKoNNPsl)
- Wilkinson, R. G. in Pickett, K. (2012). *Velika ideja: zakaj je enakost boljša za vse*. Novo mesto: Penca in drugi.